

відношення його одногрупників до порушень академічної культури. Академічно нечесні студенти під час екзаменів використовують результати праці більш старанних студентів, що стає чинником демотивації для останніх, які втрачають сенс сумлінно навчатись.

За результатами опитування можна висновувати, що сучасний студент часто намагається уникнути персональної відповідальності за скоєні вчинки, знайти виправдання та морально-етичне пояснення нечесній поведінці. Виправдання і пояснення, у свою чергу, необхідні, щоб уникнути почуття сорому та провини. Майбутні фахівці мають усвідомити, що будь-яке порушення принципів академічної доброчесності зумовлює велику кількість негативних результатів. Нехтування академічною культурою в університеті прямо впливає на формування менталітету фахівця соціальної сфери.

Приживити академічні цінності, які є основою для системи вищої освіти можна лише за умови активної участі студентів у реформах освітнього середовища, так і для соціуму загалом. Академічна доброчесність є однією з найважливіших цінностей, які формують конкурентоспроможного фахівця на світовому ринку соціальних послуг. У багатьох академічних закладах вищої освіти України вже існують «Етичні кодекси», які прописують принципи доброчесності на законодавчому рівні. Академічна доброчесність набула особливого значення для освітнього середовища, і наступним кроком для відновлення академічної культури нашої країни буде створення етичних комісій, які спільними зусиллями усієї академічної спільноти чітко регламентуватимуть санкції та покарання за недотримання етичних норм в освітньому середовищі. Отже, на підставі системного аналізу академічної доброчесності як складової професійної нами було окреслено концептуальні основи підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в ЗВО.

Список використаних джерел

1. Никитов А.В., Орчаков О.А., Чехович Ю.В. Плагиат в работах студентов и аспирантов: проблема и методы противодействия. *Университетское управление: практика и анализ*. 2012. №5 С. 61-68.

2. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія педагогічні науки). 2018. Випуск 3-4. С. 52-56.

3. Тицька Я.О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* (Сер.: Юриспруденція). 2018. №34. С. 4-7.

Мусій А., Шупарський Р.
*студенти 2 курсу бакалаврату та
I курсу магістратури
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.психол.н., доцент кафедри
психології та соціальної роботи THEU
Гірняк А.Н.*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА МОНІТОРИНГУ

Загальне почуття прогнозованості та стабільності, а відтак захищеності сучасної людини поступово знижується. Це безпосередньо зумовлюється багатьма соціальними чинниками та загрозами, першочергово інформаційними, екологічними, економічними та політичними. Тому життєдіяльність багатьох людей є психологічно важкою та стресовою.

Домогтися певної унормованості, усталеності, проєктивності та об'єктивної оцінюваності допомагають соціально-психологічна експертиза та моніторинг.

Вивчаючи, наприклад, поведінку особи психологічна експертиза встановлює особливості її психічної діяльності, при цьому, дослідженню підлягають лише психічно здорові люди. Основним засобом такої експертизи є різноманітні методики, що пройшли державну атестацію та відповідають експертним вимогам. За допомогою цих інструментів уможливлується реалізація її основного завдання: вивчення індивідуально-психологічних особливостей, рис характеру, чинників мотивів психічного життя і поведінки, провідних рис особистості, закономірностей перебігу психічних процесів, рівня їхнього розвитку тощо [4].

Процедура, що є нормативно оформленою та спеціалізованою, яка вивчає соціальний об'єкт називається соціальною експертизою. За допомогою опитування фахівцями та експертами особи чи групи осіб вона дає змогу об'єктивно зафіксувати факти та рефлексивно піднятися на рівень теоретичного узагальнення з будь-яких соціальних питань. Після цього, на основі офіційних висновків, з'являється змога обґрунтувати вибір оптимального способу розв'язання проблем. Особливість такої експертизи полягає в тому, що вона досліджує проблему, яка важко піддається кількісному аналізу і майже не піддається формалізації. Власне експертний висновок, покликаний викласти відповідно до логічних процедур думку, що здатна заповнити недостачу інформації з певного питання [2; 5].

Моніторинг у психології використовують для безперервного або періодичного спостереження за об'єктом, його станом, а також для його поліаспектного та багаторівневого вивчення. Цей метод використовується в різних галузях. Він вдало поєднує наукову і практичну діяльність, надаючи їм системного бачення. При цьому, кожна наукова сфера використовує різні тлумачення цього поняття. Зокрема, англійські науковці вперше використали термін «моніторинг» (від англ. *monitoring*) і розуміли під ним систему тривалих спостережень, оцінки та прогнозу змін стану будь-якого об'єкту. Вчений О.А. Орлов зауважив, що соціальний моніторинг спрямований на стандартизоване лонгитюдне спостереження за соціальними процесами, котре здійснюється на основі чітко визначених критеріїв. Власне психологічний моніторинг спрямований на з'ясування тенденцій та стійких закономірностей психологічного розвитку різних вікових когорт.

Види моніторингу залежать від його мети та завдань. Виокремлюють такі основні його різновиди: порівняльний, інформаційний, комплексний, динамічний, базовий, проблемний тощо. Водночас науковці розмежовують такі основні функції моніторингу: попередження / профілактика, контроль, відстеження та прогнозування. Для процедурного проведення моніторингу потрібно скласти його детальну програму. Вона має охоплювати об'єкт, мету та завдання, його цільову групу, методики і методи поетапного досягнення цілей. Також, зазначається його статус, який може бути корекційним чи первинним. Звіт і відповідні рекомендації є результатами моніторингу. Його якість залежить від чіткості сформульованих критеріїв та окреслення можливих ризиків.

Як будь-яке розгорнуте дослідження, моніторинг складається з декількох етапів, котрі умовно можна об'єднати у три великі блоки: попередній, основний та заключний. Під час першого відбувається підготовка до моніторингу, окреслюють часові межі проведення, його мету та необхідні ресурси. Об'єкт та цільова група виокремлюються саме на цьому етапі, а також детально добирається найбільш адекватний до поставлених завдань інструментарій. На другому етапі формуються структури моніторингу, відбувається безпосередній зріз даних, котрі в подальшому підлягають статистичній обробці та узагальненню. Кількісний аналіз результатів дослідження, їх систематизація, ранжування та якісна інтерпретація відбуваються на останньому етапі. Під час нього формулюються висновки та приймаються відповідні рішення [6].

Суб'єктами моніторингу постають державні установи та громадські організації, соціальні служби, науково-дослідницькі інститути, а також спеціалізовані моніторингові центри. Він може здійснюватися на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях й спрямовуватися на з'ясування різноманітних параметрів: індекс соціального благополуччя населення, якості життя, рівня зайнятості громадян, санітарно-екологічного стану довкілля, соціально-політичної напруженості у різних соціальних прошарках тощо [8].

Психологічний моніторинг створює широкі можливості для покращення організаційно-структурних схем і моделей роботи різних установ. Зокрема в Тернопільському національному економічному університеті за результатами моніторингу освітніх потреб студентів запропоновано створити психологічну службу цього ЗВО. Остання, за А.В. Фурманом, покликана не тільки здійснювати практикування й поєднувати такі типові види роботи як методологічну, методичну, теоретичну, проєктивну, суто досвідно-практичну та експериментальну, а й проводити систематичний моніторинг за освітнім процесом [1; 3]. Відтак буде реалізовуватися основна мета психолога – розв'язання конкретної психосоціальної проблеми організації, групи чи окремого клієнта. Таким чином саме соціально-психологічний моніторинг є передумовою та водночас інструментом оздоровлення психоемоційної атмосфери та організаційного клімату локалізованого суб'єктивного довкілля [7].

Проведення соціально-психологічної експертизи та моніторингу у різних сферах суспільства, є одним із пріоритетних завдань, що постають перед сучасними психологами. Використання соціально-психологічної експертизи та моніторингу дає змогу покращити, наприклад, освітній процес, забезпечити психологічний супровід його учасників та створити освітнє середовище, що здатне розвивати студентів та сприяти професійному та особистісному зростанню їхніх наставників. Отож система соціально-психологічного моніторингу дозволяє фахово відстежити вплив різноманітних об'єктивних та суб'єктивних чинників на поведінку окремої людини чи спільноти, спрогнозувати потенційні майбутні труднощі, а відтак убезпечити організацію чи установу від надмірних ризиків та нераціональних витрат.

Список використаних джерел

1. Гірняк А. Інструментальна психодидактика: технологія проєктування та експертиза модульно-розвивального підручника. *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 145-153.
2. Гірняк А. Науково-методологічна експертиза модульно-розвивального підручника. *Психологія і суспільство*. 2006. № 3. С. 124-139.
3. Гірняк А. Система психолого-педагогічної експертизи ефективності модульно-розвивальних підручників. *Психологія і суспільство*. 2008. № 1. С. 151-157.
4. Психологічна експертиза. URL: <https://www.hniise.gov.ua/13947-psixologchna-ekspertiza.html>
5. Технологія соціальної експертизи. URL: <https://studfile.net/preview/5189127/page:2/>
6. Тітова Т. Є., Крикля К. П. Можливості використання моніторингу в роботі психологічної служби вишу. *Психологія і особистість*. 2017. № 2. С. 302-309.
7. Фурман А. В., Надвинична Т. Л. Психологічна служба університету: від моделі до технології. *Психологія і суспільство*. 2013. №2. С. 80-104.
8. Фурман А., Гірняк А., Гірняк Г. Громадський моніторинг роботи судів тернопільщини. *Психологія і суспільство*. 2016. № 3. С. 122-128.

Павлина Т., Рудак В.

студенти 3 та 2 курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.психол.н., доцент кафедри

психології та соціальної роботи ТНЕУ

Гірняк А.Н.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження. Утвердження в суспільстві норм панування права, цивілізованих способів захисту прав та інтересів громадян та соціально орієнтована юридична політика підвищують рівень правової свідомості громадян і мають вирішальне значення у розбудові сучасного демократичного суспільства. Основою формування